

УДК 338.24

Аналіз фінансової безпеки підприємств України

Кракос Ю.Б.

доктор філософії, кандидат економічних наук,
доцент кафедри «Фінанси і аудит»
Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Меняйленко І.І.

магістр
Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

У статті проаналізовано економічний стан, в якому опинилися вітчизняні підприємства; розглянуто поняття «фінансова безпека» з точки зору її впливу на інвестиційну привабливість; досліджено рівень фінансової безпеки дев'яти підприємств трьох галузей економіки за допомогою інтегрального показника.

Ключові слова: фінансова безпека, інвестиційна привабливість, індикатори, порогові значення, власний капітал, інтегральний показник.

Кракос Ю.Б., Меняйленко И.И. АНАЛИЗ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

В статье проанализировано экономическое состояние, в котором оказались отечественные предприятия; рассмотрено понятие «финансовая безопасность» с точки зрения её влияния на инвестиционную привлекательность; исследован уровень финансовой безопасности девяти украинских предприятий при помощи интегрального показателя.

Ключевые слова: финансовая безопасность, инвестиционная привлекательность, индикаторы, пороговые значения, собственный капитал, интегральный показатель.

Krakos Yu.B., Menyailenko I.I. FINANCIAL SECURITY ANALYSIS OF UKRAINIAN ENTERPRISES

The article is dedicated to the analysis of the economic situation which the domestic enterprises got into and to the evidences of financial security significant role in the context of the national safety of Ukraine. The authors examined the concept of financial security and its impact on the investment attractiveness. The level of financial security for nine Ukrainian enterprises was calculated and analyzed through integrated index.

Keywords: financial security, investment attractiveness, indicators, thresholds, equity, integral indicator.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Під час масштабної глобалізації та глибокої політико-економічної кризи в Україні актуальними залишаються питання забезпечення всебічного захисту підприємств як відокремлених економічних структур, від яких залежить успішний розвиток державної економіки.

Згідно з даними Державного комітету статистики [1] у 2015–2016 рр. приблизно 35% підприємств України були збитковими (найбільш збитковими виявилися підприємства сфери розваг, фінансової, промислової та будівельної галузей).

Інвестори перш за все вкладають гроші у ті галузі виробництва, які є фінансово безпечними, а отже, й інвестиційно привабливими. Взаємозв'язок між економічною безпекою та інвестиційною привабливістю було розглянуто в статті [2].

У табл. 1 наведено статистику макроекономічних показників за період 2010–2016 рр. Як

можна бачити, на фоні росту індексу інфляції, видатків бюджету і рівня безробіття серед економічно активного населення, яке скорочується, зростає сума державного боргу на душу населення, а співвідношення валового зовнішнього боргу до ВВП складало 131% на кінець 2015 р. Золотовалютні резерви теж скоротилися майже вдвічі порівняно з 2010 р. Мінімальна заробітна плата і прожитковий мінімум залишаються на досить низькому рівні [1].

Фактичний інтегральний показник економічної безпеки України знаходиться на рівні 0,312 за верхньою межею 0,9 і нижньою 0,3 [3].

Отже, держава, установи та суб'єкти всіх форм власності повинні докласти всіх зусиль для внутрішньої мобілізації всіх ресурсів з метою покращення рівня безпеки, яка впливає на інвестиційну привабливість держави, що в результаті приведе до успішної роботи підприємств та безпеки кожного громадянина

Таблиця 1

Динаміка макроекономічних показників України за період 2010–2016 рр.

	Од. вим./ рік	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Інтегральний показник ЕБ	–	0,325	0,332	0,332	0,340	0,305	0,312	0,320
ВВП	млн. грн.	1 082 569	1 316 600	1 408 889	1 454 931	1 566 728	1 979 458	531 838 (II кв.)
	млн. USD	136 419	163 160	175 781	183 310	131 805	90 615	20 455
Валовий зовнішній борг	млн. USD	117 343	126 236	135 065	142 079	126 308	118 729	114 966,0 (01.07)
ВЗБ / ВВП	%	86,0	77,4	76,8	77,5	95,8	131,0	56,2
Індекс інфляції	%	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	109,4 (план.)
Доходи бюджету	млн. грн.	240 615,2	314 616,9	346 054,0	339 180,3	356 957,7	534 648,7	595 163,1 (план.)
	% от ВВП	22,23	23,90	24,56	23,31	22,78	27,01	
Видатки бюджету	млн. грн.	303 588,7	333 459,5	395 681,5	403 403,2	430 108,8	576 848,3	667 815,5 (план.)
	% от ВВП	28,04	25,33	28,08	27,73	27,45	29,14	
ЗВР	млн. USD	34 576,0	31 794,6	24 546,2	20 415,7	7 533,3	13 300,0	15 588,7 (30.09)
Облікова ставка НБУ	%	9,00	7,75	7,50	7,25	10,00	25,50	18,00
Населення України	тис. осіб	45 778,5	45 633,6	45 553,0	45 426,2	42 928,9	42 760,5	42 642,4 (01.09)
Рівень безробіття	%	8,8	8,6	8,1	7,7	9,7	9,5	9,8 (II кв.)
Мінімальна ЗП	грн.	888,25	963,08	1 098,08	1 152,92	1 218,00	1 271,33	1 434,33
Прожитковий мінімум	грн.	843,17	914,08	1 042,42	1 113,67	1 176,00	1 227,33	1 384,08

в економічному сенсі. Тому однією з найважливіших задач є визначення рівня економічної і фінансової безпеки господарюючого суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Безпека – це головна умова функціонування держави, її структурних одиниць, а також і кожної людини. Незадовільний стан багатьох українських підприємств становить певну загрозу не тільки для соціально-економічної стабільності регіонів і для потенціалу окремого суб'єкта підприємницької діяльності, але й для кожного громадянина [4, с. 29].

Національна безпека – це багаторівневе поняття, яке можна розглядати з різних позицій. Сучасні економісти [5; 6] вказують на тісний взаємозв'язок між економічною та соціально-політичною складовими національної безпеки держави (рис. 1).

Фінансова безпека є однією з найважливіших складових економічної безпеки держави. Без забезпечення стійкої фінансової безпеки практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед сучасною Україною [7].

Над тематикою фінансової безпеки працювало багато як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед них слід назвати таких, як Рассел Лінкольн Акофф, Гаррі Ігор Ансофф, О.А. Грунін, В.Ф. Гапоненко, Річард Караллі,

Джулія Аллен, І.А. Бланк, М.М. Єрмошенко, О.І. Барановський, В.В. Шелест, К.С. Горячева, О.Є. Користін, В.Т. Шлемко, С.М. Ілляшенко.

Ефективне функціонування підприємства в динамічних ринкових умовах залежить від стану його фінансів, а відповідно, і від необхідного рівня фінансової безпеки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Різноманіття методів оцінки фінансової безпеки підприємства обумовлюється тим, що не існує єдиного визначення поняття «фінансова безпека» як на рівні держави, так і на рівні суб'єкта підприємницької діяльності. Це пов'язано з тим, які цілі ставить перед собою ставить науковець та який аспект фінансової безпеки необхідно оцінити.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Фінансова безпека підприємства (ФБ) – це невід'ємна частина системи управління фінансами, вона характеризується за допомогою кількісних та якісних показників (індикаторів), які тією чи іншою мірою включають показники ринкової стійкості, ринкової вартості та фінансової рівноваги, але для діагностування та моніторингу стану фінансової безпеки значення мають не самі індикатори, а їх порогові значення.

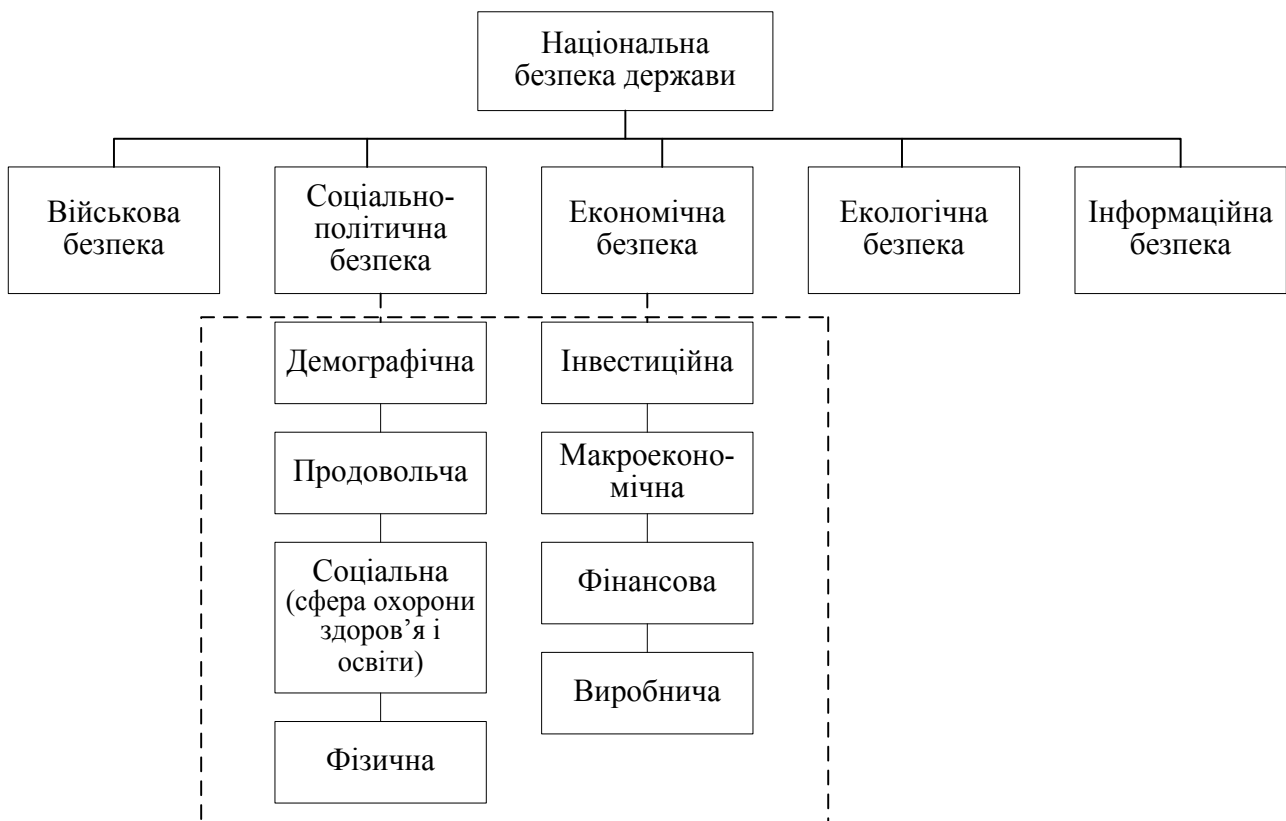

Рис. 1. Складові національної безпеки держави

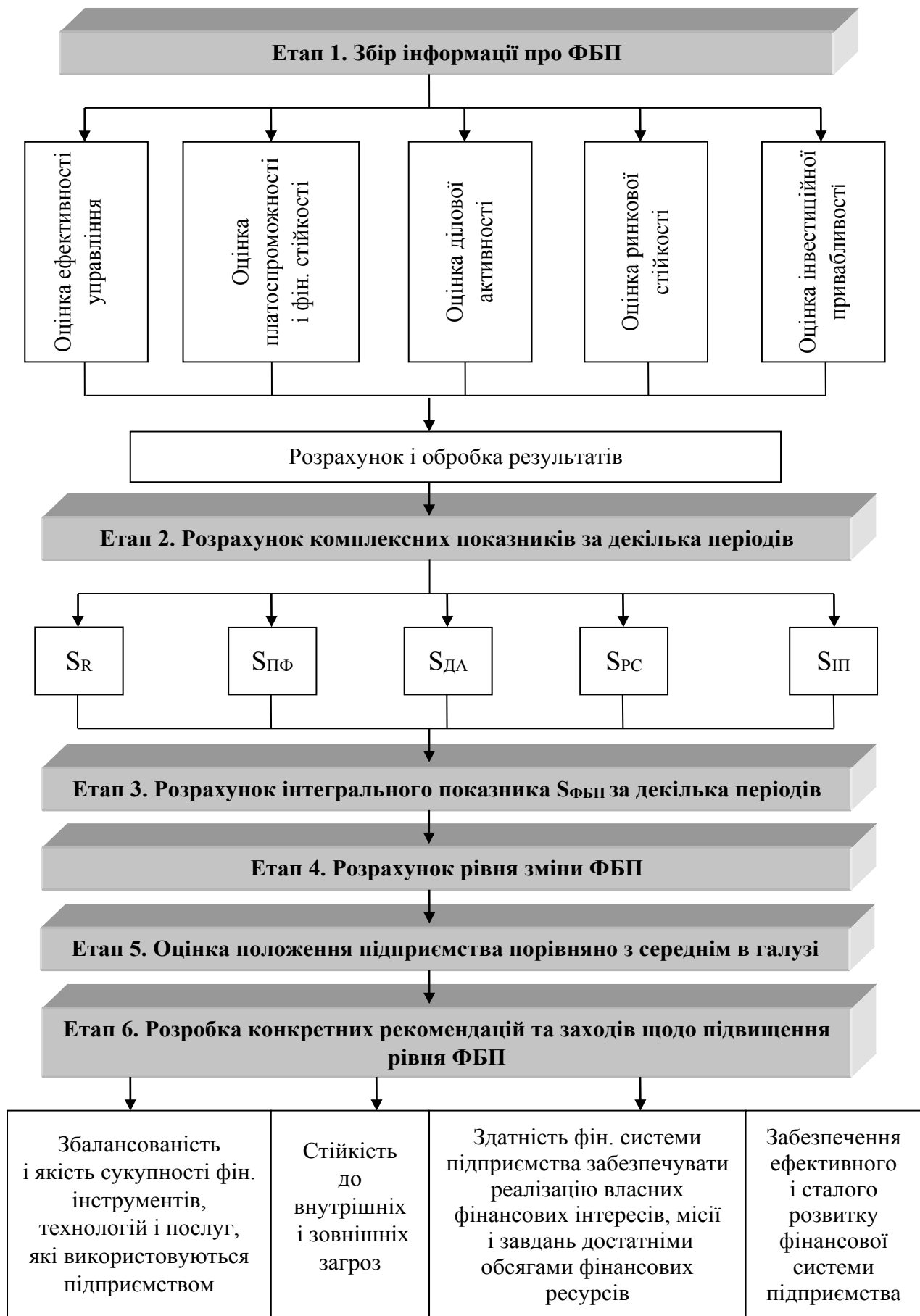

Рис. 2. Схема оцінки фінансової безпеки підприємства

Як підкреслюють автори [8, с. 41], «управління вартістю представляє інноваційний підхід у відображенні вимірювання ефективності компанії для підвищення довіри до неї зацікавлених сторін і більшої корпоративної відкритості». Довіра до компанії перш за все полягає у всебічній безпеці.

Через концепцію управління підприємством [8; 9], яка заснована на максимізації його вартості з метою підвищення інвестиційної привабливості, система індикаторів фінансової безпеки повинна також орієнтуватися на такий ключовий показник, як темп росту вартості власного капіталу підприємства. Отже, необхідно зіставляти зміни рівня фінансової безпеки з темпами приросту власного капіталу, чистого прибутку та з ринковою капіталізацією підприємства. За умови одночасного підвищення рівня цих показників можна говорити про міцні позиції підприємства на ринку та його інвестиційну привабливість.

Виклад основного матеріалу дослідження. Авторами статті пропонується аналізувати рівень фінансової безпеки інвестиційно привабливих вітчизняних підприємств

на основі методики оцінки рівня фінансової безпеки за допомогою інтегрального показника [10].

Логічна схема оцінки фінансової безпеки підприємства наведена на рис. 2. Фінансові показники розраховувались за такими напрямками: ефективність управління; платоспроможність і фінансова стійкість; ділова активність; ринкова стійкість та інвестиційна привабливість.

Отримані значення фінансових індикаторів можна зіставляти з середньогалузевими або використовувати порогові значення індикаторів, що зібрані у джерелі [11].

Для оцінки рівня фінансової безпеки були відібрані дані підприємств з трьох різних видів економічної діяльності сфери матеріального виробництва Харківської, Львівської та Київської областей.

Харчова промисловість (ПАТ «Харківська бісквітна фабрика», ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»», ПрАТ «Кондитерська фабрика «Лагода»») – одна з пріоритетних галузей народного господарства, більшість підприємств якої є прибутковими. Але вона залежить і від ряду інших галузей

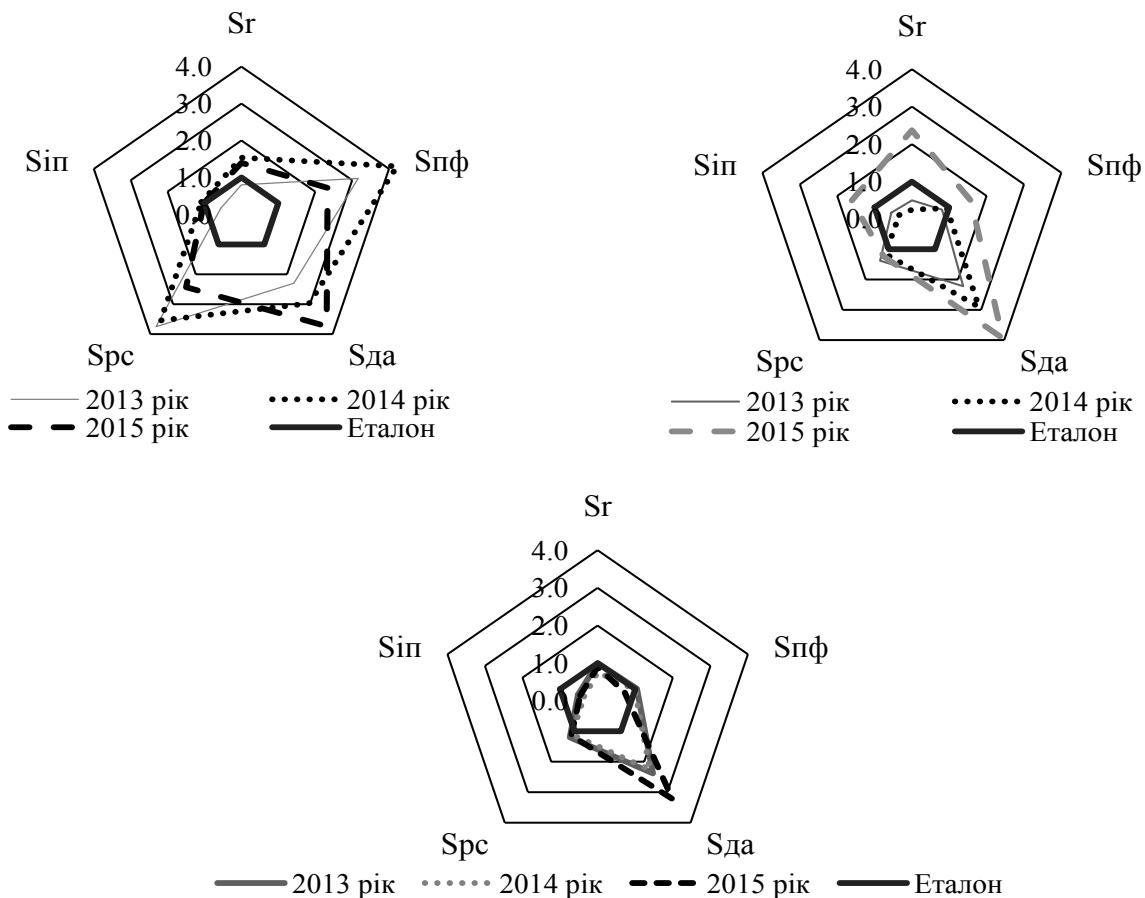

Рис. 3. Рівень ФБ ПАТ «Харківська бісквітна фабрика», ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»», ПрАТ «Кондитерська фабрика «Лагода»»

(машинобудівної, хімічної, а також сільського господарства).

Дуже динамічний розвиток має фармацевтична галузь (ПрАТ «Лекхім-Харків», ПАТ «Галичфарм», ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»»), незважаючи на певні проблеми й істотну залежність від імпорту.

Електроенергетика (АК «Харківобленерго», ПАТ «Львівобленерго», ПАТ «Київобленерго») – базова стратегічна галузь, яка має сильний вплив на розвиток і безпеку держави. Електроенергія – специфічна продукція, яка не може складуватися і зберігатися тривалий час.

Також ці три галузі певною мірою залежать від платоспроможності населення.

Для того щоб дані та отримані результати аналізу були достатньо об'єктивними і статистично значущими, були взяті форми фінансових звітностей (баланс, звіт про фінансові результати) обраних підприємств за період 2013–2015 рр. з інформаційної бази даних "Smida" [12], що дає змогу розраховувати на достатній ступінь достовірності результатів та їх відповідність загальній ситуації в країні.

На рисунках 3–5 наглядно зображено результати обчислення рівня ФБП у вигляді пелюсткових діаграм.

Як можна бачити з рисунків 3–5, за аналізований період складові фінансової безпеки підприємств харчової промисловості мають тенденцію до зростання, а саме на ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» спостерігається значне покращення показників ринкової стійкості; на ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч» усі складові фінансової безпеки, крім ринкової стійкості, мають позитивну тенденцію; на ПрАТ «Кондитерська фабрика «Лагода» покращився стан ділової активності. За аналізований період складові фінансової безпеки підприємств фармацевтичної промисловості мають такі особливості: на ПАТ «Лекхім-Харків» спостерігається погіршення ділової активності та ринкової стійкості; на ПАТ «Галичфарм» майже не змінився стан ділової активності та ринкової стійкості, а також більш ніж удвічі зросли показники інвестиційної привабливості; на ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»» значних змін показників фінансової безпеки не спостерігається. За аналізований період відбулися такі зміни складових фінансової безпеки підприємств виробництва та розподілення електроенергії: на АК «Харківобленерго» збільшилися показники рентабельності, платоспромож-

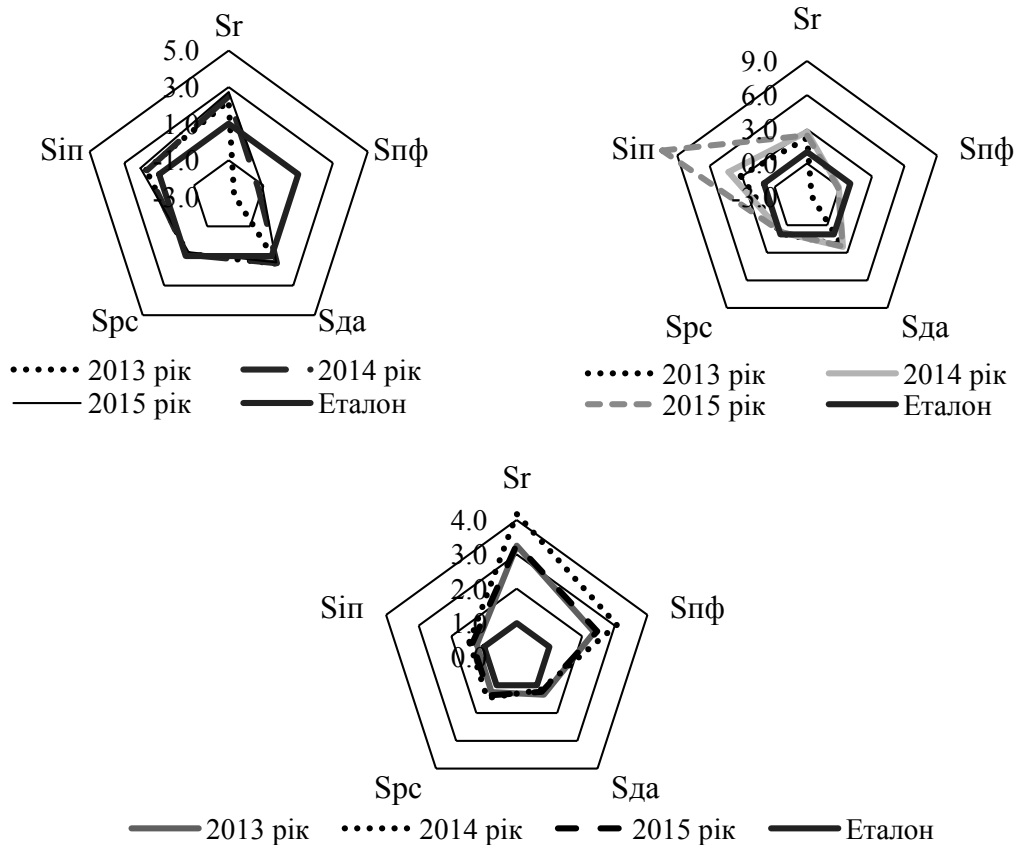

Рис. 4. Рівень ФБ ПрАТ «Лекхім-Харків», ПАТ «Галичфарм», ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»»

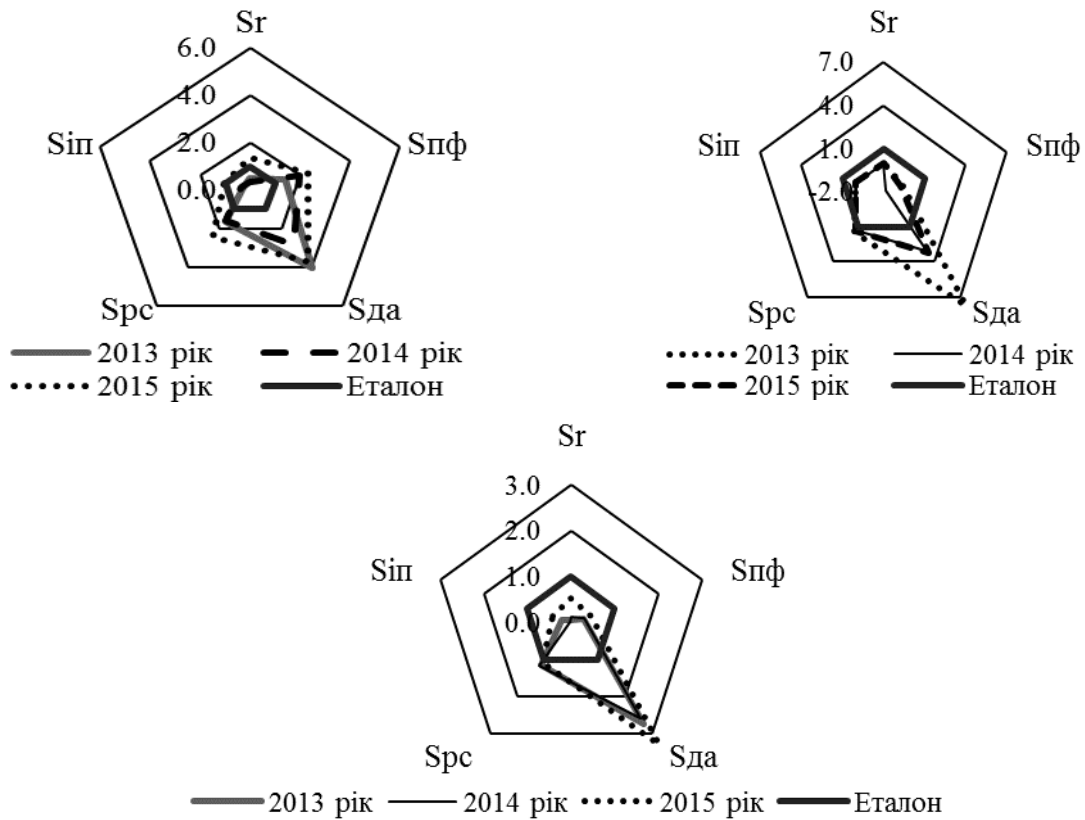

Рис. 5. Рівень ФБ АК «Харківобленерго», ПАТ «Львівобленерго», ПАТ «Київобленерго»

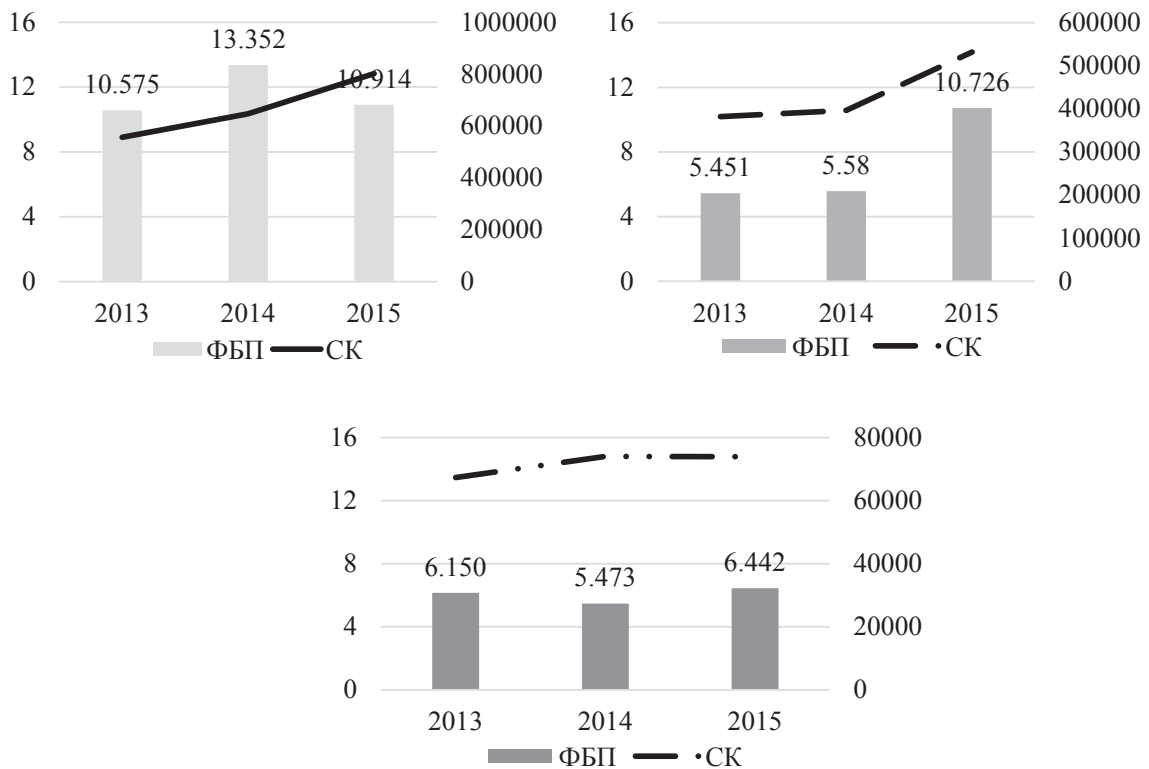

Рис. 6. Співвідношення рівня ФБ і власного капіталу підприємств (ПАТ «Харківська бісквітна фабрика», ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»», ПАТ «Кондитерська фабрика «Лагода»»)

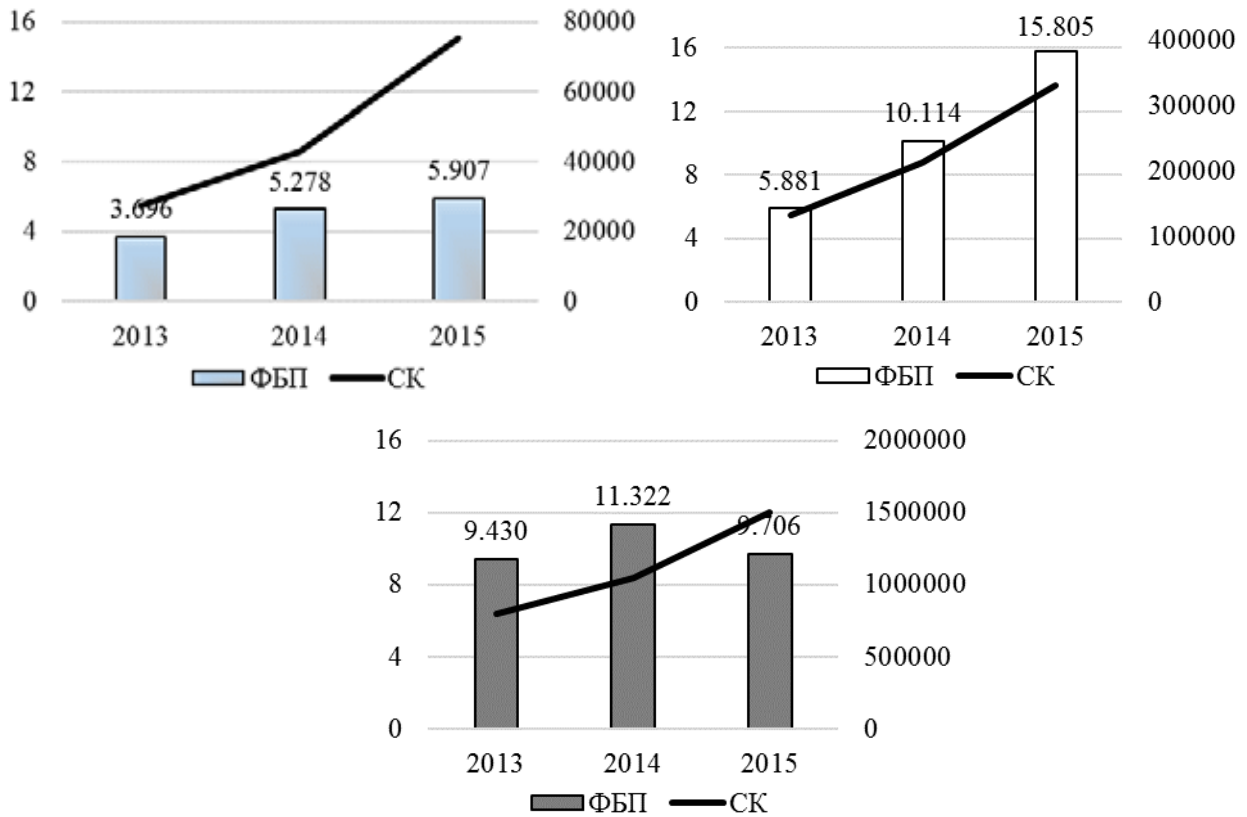

Рис. 7. Співвідношення рівня ФБ і власного капіталу підприємств (ПрАТ «Лекхім-Харків», ПАТ «Галичфарм», ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця»)

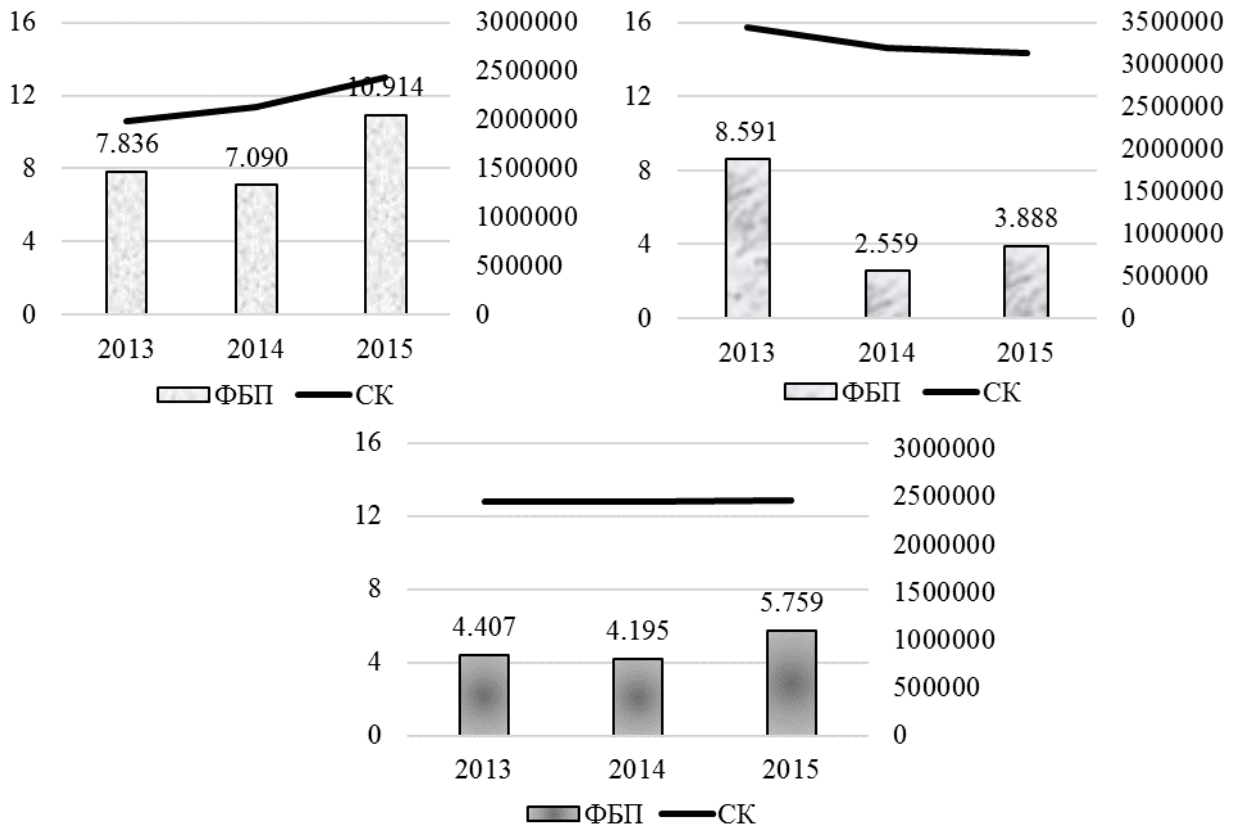

Рис. 8. Співвідношення рівня ФБ і власного капіталу підприємств (АК «Харківобленерго», ПАТ «Львівобленерго», ПАТ «Київобленерго»)

ності та фінансової стійкості, що свідчить про поліпшення ефективності управління; на ПАТ «Львівобленерго» діяльність підприємства є збитковою, від'ємні показники платоспроможності та фінансової стійкості підприємства свідчать про те, що воно знаходиться у кризовому фінансовому стані; на ПАТ «Київобленерго» усі показники, крім ринкової стійкості, мають тенденцію до зростання.

Висновки з цього дослідження. Отримані результати рівня ФБ були зіставлені з показниками власного капіталу в абсолютному вимірюванні (рис. 6–8). Загалом можна

відзначити, що майже у всіх підприємств з підвищенням рівня фінансової безпеки зростає і сума власного капіталу, що може свідчити про стійкі позиції на ринку. І навпаки, ситуація на ПАТ «Львівобленерго» свідчить про те, що з падінням рівня фінансової безпеки скорочується власний капітал підприємства.

Подальшими дослідженнями у цьому напрямі можуть бути пошуки закономірностей між змінами рівня фінансової безпеки підприємства, ринкової капіталізації та чистого прибутку, що, безсумнівно, впливає на інвестиційну привабливість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
2. Кракос Ю.Б. Взаємозв'язок економічної безпеки та інвестиційної привабливості підприємства / Ю.Б. Кракос, О.М. Калініна // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». – 2015. – № 10. – С. 144–148.
3. Харазішвілі Ю.М. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі : аналіт. доп. / Ю.М. Харазішвілі, Є.В. Дронь. – К. : НІСД, 2014. – 126 с.
4. Кракос Ю.Б. Індикатори фінансової безпеки / Ю.Б. Кракос // Научный диспут: вопросы экономики и финансов : сборник тезисов научных работ II Международной научно-практической конференции (Киев – Будапешт – Вена, 31 марта 2015 г.). – С. 28–32.
5. Луппол Е.М. Сущность и особенности финансовой безопасности предприятия в условиях нестабильной экономической ситуации / Е.М. Луппол, Г.Н. Ермоленко // Научная дискуссия: инновации в современном мире : сб. ст. по материалам XLVI Международной научно-практической конференции «Научная дискуссия: инновации в современном мире». – М., 2016. – № 4(47-1). – С. 138–143.
6. Модернізація інституціональної складової економіки як фактор забезпечення національної безпеки України / [І.Д. Якушик, Б.А. Бузина, О.О. Драган] // Збірник тез доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції. – Черкаси, 2015. – С. 326–329.
7. Економічна безпека : [навч. посіб.] / [О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасименко та ін.] ; за ред. О.М. Джужі. – К. : Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.
8. Максимизация рыночной стоимости украинских предприятий как эффективный инструмент управления бизнесом / [А.Л. Еськов, В.С. Рыжиков, В.А. Макарова] // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 2. – С. 41–45.
9. Коупленд Т. Стоимость компании: оценка и управление / Т. Коллер, Дж. Муррин ; пер. с англ. – М. : Олимп-Бизнес, 2005. – 576 с.
10. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1(1). – С. 86–97.
11. Кракос Ю.Б. Особенности оценки инвестиционной привлекательности предприятий / Ю.Б. Кракос, И.В. Лялюк // Актуальні питання та перспективи економічного розвитку держави : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ, 2016. – Ч. 1. – С. 86–88.
12. SMIDA – агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Бази даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smida.gov.ua>.